SPRÅKLIG SAMLING

NR. 2
MARS — APRIL
1960

★ UTGITT AV LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING ★

SPRÅKLIG SAMLING tar opp aktuell sak:

FEM UNGDOMMAR I EIGA SIDEMÅLSNEMND

SPRÅKLIG SAMLING har sett ned ei særskild nemnd til å ta føre seg sidemålets plass i skolen i dag. Det har vore debatt om spørsmålet i den seinare tid, så saka er i høgste grad aktuell. Arbeidsutvalget meiner det er sers viktig at dei unge sjøl får sleppe til med synet sitt og har derfor bedt fem ungdommar gå saman i Sidemålsnemnda.

Til formann i nemnda har arbeidsutvalet peika ut Edgeir **Benum** frå Verdal, og medlemmene elles er Kåre **Hauge,** Innvik i Nordfjord, Jostein **Stokkeland,** Voll på Jæren, Gudleiv **Bø,** Bærum og Per Egil **Hegge,** Sakshaug i Nord-Trøndelag.

Det heiter i mandatet til Sidemålsnemnda at ho skal skaffe eit oversyn over sidemålets plass i skolen i dag. På bakgrunn av dette oversynet og den aktuelle debatten om spørsmålet skal nemnda legge fram ei vurdering og peike på tiltak som ho meiner bør gjennomførast.

Nemnda skal ha avslutta arbeidet sitt i løpet av sommeren 1960. Det er meininga at innstillinga skal bli sendt til laga våre til ordskifte. Saka blir tatt opp på første landsmøte.

KULTUR-STOFF

av ulike slag tar vi mot med glede i redaksjonen. Vi inviterer leserne til å skrive si meining om aktuelle spørsmål i samfunnsdebatten. Sjølsagt er bare forfatterne sjøl ansvarlige for innholdet. Det felles draget ved innlegga skal være ei radikal språkdrakt.

SPRÅKLIG SAMLING veks seg sterkare

Det er tydelig at Språklig Samling har vind i segla. I tida frå landsmøtet i desember i fjor og fram til nå har laget dobla medlemstallet sitt. Det ligg i dag på kring 1100 medlemmer.

Vi har 16 lag i arbeid og fleire kjem med det første.

Til alle dei som har planlagt å skipe lag, ber vi at dei sett seg i samband med sekretariatet i Språklig Samling. Adressa er postboks 636, Oslo. Landslaget står til teneste med råd, vink, møteopplegg, foredragshaldarar osb.

Målbruken i Kringkastinga

HORDVIK: GRUNN TIL Å VERE NØGD MED STORTINGSVEDTAKET

Torsdag 25. februar 1960 gjorde Stortinget seg ferdig med denne saka.

Fleirtalet sitt framlegg vart vedteke av Stortinget med stort fleirtal. Berre Høgre + 2 frå Kristeleg Folkeparti (Wikborg og Solberg) stod mot. Mange spør kanskje: Kva var det eigentleg striden stod om og kva var a l l e samde om?

Alle i Kyrkje- og undervisningsnemnda var samde om:

1. Læreboknormalen skal leggjast til grunn for den offisielle målbruken i Kringkastinga, og at ein kan nytta hovudformer og sideformer.
2. Alle privatpersoner som har noko å bera fram i Kringkastinga, står heilt fritt, og kan nytta bokmål eller nynorsk etter ynske, radikale eller konservative former eller dialektar.
3. Kringkastinga sine tenestemenn står språkleg heilt fritt i kåseri og foredrag.
4. Det må verta ei jamnare fordeling mellom bokmål og nynorsk.

Nemnda synte til at bokmålet hadde for 1958 pålag 83%, nynorsk 17% av verbalsendingane.

Dette var store og viktige ting, som det er grunn til å gleda seg over.

Det slær fast at ingen av dei som er med og tek det verkelege ansvaret for språkutviklinga her i landet, vil vera med på den

(Over til s. 4.)

Språklig Samling ideelt mål

Eneste løsning på striden, sier Jan Frydenlund

— Språklig samling? Jo, jeg syns det må være et ideelt mål. Språkkampen som er blitt ført gjennom generasjoner har overveiende hatt negative konsekvenser. Tenk på all den forbitrelse som er sådd i sinnene, alle positive krefter som kunne vært utnyttet på annen måte, all den splid, sosiale uro og kamp som er skapt. Hvis vi ikke når fram til et felles språk, er det vel ingen grunn til å tro at språkkampen vil opphøre eller bli ført i mer moderate former enn hittil. Men betingelsen må være

(Over til s. 4.)

SPRÅKLIG SAMLING INN I DET NORSKE FORSVARET

★ Rekrutter starter lokallag på Sessvollmoen

At vi skulle få lokallag i det norske forsvaret, var vel mer enn vi torde håpe på. Men rekrutt Bent Wettergren-Jensen melder fra Sessvollmoen i Akershus at laget er skipa. 23 rekrutter står sammen bak det nystifta laget.

— Laget blei stifta på et åpent møte, forteller Wettergren-Jensen, initiativtakeren og den første formann. Ernst Sørensen og Einar Lundeby var kommet for å innlede, og artig var det.

(Over til s. 4.)

Bergenser i spissen for samlingsarbeid på Sørlandet!

Arendal utfordrer jamnstore distrikt til medlemsdyst!

Språkstriden har herja fært i Arendal etter jul. Ikke mindre liv blei det i byen da lokalavisene kunne presentere et stort cpprop fra kjente navn i distriktet. De innbydde til møte for å stifte Arendal lokallag av Språklig Samling.

(Over til s. 4.)

Bli abonnent. Send inn kr. 5,— over postgirokonto nr. 16378 og få bladet tilsendt. «Språklig Samling» kommer ut fem ganger i året og inneholder nyheter og artikler om språkpolitikk, språkutvikling og andre aktuelle kulturspørsmål.

TING AVISA ★ I DAG! ★

Sidemålsstilen i søkelyset

Av Gunnar Jenshus

Sidemålsstilen til examen artium er kommet i søkelyset. Det kan derfor være nyttig å tenke over hvorfor den er innført, hvilke fordeler og vanskeligheter den fører med seg, og hvilke konsekvenser det vil ha om den avskaffes.

I realiteten er sidemålsstilen en naturlig konsekvens av jamstellinga mellom de to skriftmåla våre. Skal denne jamstellinga kunne gjennomføres i praksis, er det nødvendig at alle som er beskjeftiget i offentlig administrasjon, behersker begge målformer. Embetsmenn og offentlige tjenestemenn må altså kunne lese og skrive både bokmål og nynorsk.

De to målformene står hverandre så nær at de i virkeligheten bare er varianter av ett og samme språk. Jeg synes derfor det er rimelig å kreve at alle som tar høgere utdanning (artium), kan bruke begge former.

Det er to argumenter som vanligvis føres fram mot sidemålsstilen. Den skaffer elevene mye ekstra arbeid som de ikke synes de har noe igjen for, blir det sagt. Til dette vil jeg svare at den skriftlige opplæring i et sidemål naturligvis tar tid. Men om elevene skal få noe igjen for den eller ikke, avhenger i høg grad av lærerens innstilling og arbeid. Jeg kjenner lærere som føler denne undervisning som en irriterende plage, og som også får elevene sine til å føle det samme. Men jeg kjenner også gymnasielærere (blant dem uttalte motstandere av nynorsk) som driver en aldeles glimrende undervisning i nynorsk, og som formår å få denne undervisning til å virke fremmende, ikke bare på all norskopplæring, men også på undervisningen i fremmede språk (tysk f. eks.)

Videre blir det pekt på at avskaffelsen av sidemålsstilen vil gi tid til mer lesning av sidemålet. Jeg trur ikke at mer lesning vil erstatte en skriftlig opplæring som tar sikte på en eksamen.

Naturligvis er sidemålsstilen en belastning akkurat som alle andre pensumtillegg. Men spørsmålet er om vi vil ta konsekvensen av at vi har to målfører, eller ikke. Egentlig er det vel et rettferdskrav og et tegn på demokratisk kultur.

Hvilke følger vil en avskaffelse av sidemålsstilen kunne få?

For det første må vi regne med at det da vil gå med sidemålet som med andre eksamensfrie fag i en eksamensskole: det vil bli lite undervisning i det.

Vi vil videre oppleve at storparten av akademikerne våre ikke greier å utrykke seg på sidemålet. Følgen av det vil igjen bli at måljamstellinga må droppes fordi vi ikke har embets- og tjenestemenn som behersker begge målfører, og vår lærerstand, som i stigende grad rekrutteres fra artianerne, ikke lenger makter å lære folkeskolens elever å lese begge målfører.

Med dette følger også at respekten for sidemålet vil avta. Ingen behøver å bry seg om et målføre som en ikke må lære. Og vi vil få enda flere mennesker som «ikke forstår» nynorsk.

Nå vet jeg at enkelte av dem som vil ta bort sidemålsstilen til artium, har alternativer for denne opplæringa. Men for det første faller da det argumentet bort at det skal bli bedre tid til norskundervisningen ellers, og for det andre tviler jeg på at andre ordninger kan gi en like god eller bedre undervisning.

Torkel Magnusdal:

ØVERLAND KOMMER ETTER

I et selskap for ei tid sia kom samtalen inn på språkstriden, og ei hyggelig gammel dame kunne da fortelle de andre gjestene at nå var samnorsken heldigvis ferdig, den hadde spilt ut si rolle her i landet. Stor glede blant samtlige. Jeg lot da falle et lite ord om at det var visst ikke så heilt sikkert, spesielt ikke etter at Øverland var begynt å bli samnorskmann. Stor latter. Men den hyggelige gamle dama ba om ørenslyd og uttalte at kunne jeg dokumentere at Øverland var begynt å helle til samnorsken, og dermed til Språklig Samling, så skulle ho gi meg rett.

Tilfeldigvis var Riksmålsforbundets ordliste av 1952 for handa, den går Øverland god for, og så tok vi fatt. Vi leste oss nedover sidene og fant i hundrevis av norske ord og uttrykk og a-ord som samnorsken har stridd for gjennom alle år, og som Språklig Samling nå går inn for. Her er et lite utvalg:

Andsynes, attergløyma, atterhaldet, være i beit, Bleika (fisken), vassbløyta, duppa, dygda, eika, elta, esja, flua, flya, fokka, hafella, halvøya, hevda, heimehage, gamla, geita, gimra, huldra, hytta, ia, jakta, jekta, karva blad, katta, kokka, laga (så laga), lauga seg, lealaus, løa (høy), reinspikka, vedskia, trugsmålet, unntaket, osv. osv.

Etter hvert som vi fant disse orda fram, blei gjestene mer og mer forundra, og da vi til slutt leste Øverlands forord der han sier:

«Vår ordliste bygger på levende, dannet dagligtale og på riksmålets skriftlige tradisjon» falt det ei usikker stillhet over forsamlinga. Det var slått ugjendrivelig fast at Øverland nærmer seg Språklig Samling.

Og Øverland er ikke alaine. Slår en opp i riksmålstidsskriftet «Ordet» for 1957 s. 373, finner en en artikkel av nå avdøde Carl Keilhau. Han skriver:

Det er sant at en del av hunkjønnsformene er glidd naturlig inn i riksmålet. Hvor de også har vunnet formell godkjennelse gjennom riksmålsforbundets ordliste. Det gjelder former av typen jenta og kjerringa, vårknipa og høyonna, øya og bjørka. Disse formene er til og med obligatoriske i vår egen ordliste, andre former har vi godkjent som valgfrie sideformer, f. eks. bygda og grenda, elva og bukta, brygga og grøfta, gåsa og gjedda.

Skulle en av og til synes at det går langsomt med å føre de to skriftspråka i landet vårt sammen til ett, kan det være nyttig å kikke litt i Riksmålsforbundets ordliste med Øverlands forord. Det gir gode løfter for Språklig Samling, og viser at det hjelper å arbeide for ei god sak.

SKOLEN OG PRESSA I SENTRUM

LIV MYKLEBOST I GRENLANDSLAGET OVERVEIER STATSFORLAG

Hvordan legger laga våre opp arbeidet? Vi stiller spørsmålet til formannen for Grenlandslaget, fru Liv **Myklebost.** Laget hennes blir rekruttert fra heile seks kommuner i nedre Telemark, Skien, Porsgrunn, Brevik, Gjerpen, Solum og Eidanger.

— Den første oppgava for et nytt lag er sjølsagt å verve medlemmer, og det er vi nå i gang med. Dette arbeidet blir mest drevet gjennom personlige kontakter, så vi synes det er viktig å få ei kjerne av aktivt interesserte. Vi rekner med å ha folk i skolestyrene som kan gjøre en innsats når spørsmål om språkform i skolen blir aktuelle. Dette ser vi på som avgjørende for den opplæring i norsk mål som neste generasjon skal få.

I 1939 blei det gjort vedtak om å nytte de radikale former av bokmålet i skolen i alle disse kommunene, men i det siste har det vist seg vanskelig å praktisere dette vedtaket, fordi det mest populære leseverket bare blir gitt ut med moderate former. Det synes altså å være all grunn til å støtte forslaget om et statsforlag.

— Hvordan stiller pressa seg?

— Jeg trur at vi har flertallet på vår side.

FELLESMØTE FOR JOURNALISTER OG LÆRERE

Vi er så heldige å ha som medlemmer flere lærere og lektorer med grundig kjennskap til norsk språkhistorie, og en av dem vil lede ei studiegruppe i dette emnet, så medlemmene kan få ei innføring i bakgrunnen for den ulykkelige språksituasjonen. Når vi får medlemmer nok til å kunne ta et slikt løft, vil vi dessuten prøve å få til et fellesmøte for journalister og lærere, hvor vi kan utveksle meninger.

RESPEKT FOR DIALEKTGRUNNLAGET.

Framfor alt må en nå vekke tillive folks respekt for sitt eige dialektgrunnlag. Det vil være den beste starten for en samskipnad som vil bygge vårt framtidsspråk på norsk folkemåls grunn. Fra nå å være ei motesak bør det for framtida bli ei skam å fornekte dialektenes rett i vårt skriftspråk. Den konservative pressa kan ikke i det uendelige drive på å splitte der det store flertall av folket ønsker samling.

Samfunnet, mennesket og språket

Av Harald Løvaas

Sia grunnlovsverket på Eidsvoll i 1814 har det norske folket gradvis arbeidd seg fram til nasjonalt sjølstende. Samstundes med den politiske frigjøringskampen, og bestemt av den, er det foregått ei utvikling på det kulturelle og språkpolitiske området; bort fra en tungvint og dansk-norsk uttrykksmåte og mot ei stadig økende oppnorsking av språket for å gjøre det til et redskap for norsk tanke og tru. I dag står vi midt oppe i denne striden. Det nye norske samfunnet må tufte byggverket sitt på tanken at vi ikke bare skal være ett folk, men ett folk med ett felles skriftspråk.

Språkstriden er ikke bare et kulturelt fenomen. I kampropet ett folk — ett språk ligger det også et sosialt siktepunkt.

Vi er kommet langt på ymse områder i Norge, men mye står att. Det sitter mye igjen av intoleranse, fordommer og vanetenking, mellom anna i form av standshovmotet, i yrkeshovmotet og det kulturelle snobberiet. Mange vil holde på særinteresser og vinne tilbake privilegier som hører heime i det forrige hundreåret og som i dagens samfunn er illusjoner og rustent tankegods.

Det vi kaller tidsånden endrer seg stadig. Den politiske, økonomiske og sosiale utjamninga har brøyta vei for en utvida kontakt mellom mennesker fra alle samfunnslag, det er blitt en friere og mer naturlig omgangstone mellom folk, særlig blant ungdommen.

Riksmålet er et gammaldags og utlevd språk, det har utspilt sin rolle i dagens norske samfunn. Derfor er det oppstått ei motsetning mellom de nye samfunnsforholda og riksmålets manglende evne til å skape utvida kontakt og større forståelse mellom

(Over til s. 4.)

2 ganger Øverland

«Samtidig er riksmål, det språk som **tales,** leses og skrives **av det overveiende flertall,** avskaffet ved lov» (understreka av oss).

«Man har tillagt mig den idiotiske uttalelse, at 70 prosent av folket **taler** riksmål. Hvad jeg har sagt er dette, at i Norge som i alle andre land taler de fleste en eller annen dialekt»

Vestfold Arbeiderblad

AVISEN MAN LESER OG LIKER

SPRÅKLIG SAMLING

UTGITT AV LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING
Ansvarlige redaktører:
ARNE KIELLAND — KAY-OLAV WINTHER
Redaksjonsmedlem: JOSTEIN STOKKELAND
Redaksjon og ekspedisjon: postboks 636, Oslo
Postgirokonto nr. 163 78 — Utgitt i Oslo.
Trykt hos S. Bern. Hegland, Flekkefjord

FOLKEAVSTEMNING

Kravet om folkeavstemning i språkspørsmålet er blitt en kjepphest i riksmålsleiren. Er det bare uttrykk for ønsket til ei lita, men pengesterk gruppe? Står det mange bak? Vi skal være varsomme med å svare ja eller nei på det spørsmålet. Det solide flertallet i Stortinget, tiår på tiår, har overtydd oss om at folket slutter opp om tilnærminga mellom de to skriftspråka. Nye tingmenn har avløst gamle, tider har skifta. Likevel har flertallet i alle parti, bortsett fra ett, vært enige om vegen vi skulle fare.

Men vi skal være de første til å vedgå at folk velger ikke parti først og fremst etter språkpolitisk standpunkt. Noe annet er at svært mange vil finne samsvar mellom sitt grunnleggende politiske syn og standpunktet i språksaka. - Samstundes angår språket hver enkelt av oss i høgere grad enn saker flest. Det skulle derfor ikke være noe prinsipielt i vegen for at vi gikk med på en folkeavstemning.

La oss derfor for diskusjonens skyld tenke oss at f. eks. en holdbar gallup hadde synt at en sterk minoritet støtta kravet om folkeavstemning. — Folk flest ville være enige i at den blei holdt i offentlig regi. Det må være klart at tida før en avstemning vil gi høve til intenst opplysningsarbeid om språksaka. Vi kan ha mulighet til å få rydda av vegen alt som er usaklig og misforstått. I offentlig regi bør det sendes ut en brosjyre til alle husstander i landet, der argument for og mot kommer klart fram. Folk med ulikt syn bør sjølsagt skrive innlegga i brosjyren.

Hva så med voteringsgrunnlaget? Kan **det** *bli Fri sprogutvikling mot tvang, Fram mot frem, Dannet mot vulgært, Språknemnda mot Akademiet, 1917 mot Lærebok-normalen 1959? Ingen av disse framlegga kan godtas. En kan ikke diskutere fri sprogutvikling mot språklig tvang når den ene ikke godtar den andres definisjon av begrepa. Det må være klart at en folkeavstemning heller ikke kan hente stridens midtpunkt fra kampen om noen diftonger, a-er eller enkeltord. Det vi må legge vinn på å få presentert, er de store linjene. Et mulig voteringsgrunnlag er dette: «Ved hjelp av tre rettskrivingsreformer har det i vårt hundreår skjedd ei tilnærming mellom bokmål og nynorsk. Denne tilnærminga tar sikte på å nå fram til ett skriftspråk i landet så snart som mulig. Er du enig eller uenig i at dette arbeidet blir ført videre?»*

Men så fra en tenkt situasjon til forholda i dag. Vi våger fortsatt å tru at Stortinget er et sant uttrykk for viljen i folket. Dersom vinden skulle skifte retning, er vi villig til å vurdere spørsmålet om folkeavstemning på nytt.

FEBRUAR

Vinduet mitt mot en øde vei
vått av snøfillefallet
lyset er lågt over nakne trær
intet å øyne som blommer og bær
låglynt dag i februar.

Solgullet strir i austen
vrenger en vinter så langsomt av
skygger en måne som smiler
dekker ei stjerne fra inatt
lurer en sky til å lakke av.

En minnes vel døgn det ikke var natt
en minnes vel somrer fått og tatt
en minnes vel døgn av under —
men tanken trøster: gi tid og stund
intet er dødt — nei bare i blunn —

Intet skal drukne i sorg og sakn
det er store tider i vente —
ingen har evnet å gi det navn
alt vi kan hente av stort og godt
intet kan nyttes før det er fått —
Imens har vi tid å vente —

MAGNHILD HAALKE.

Pr. 10. mars har vi fått fem nye lag sia siste nummer av avisa kom ut. Laga i Arendal og på Sessvollmoen er alt nemnde. I Kristiansand S. er det skipa lag med Torkel Magnusdal som formann.

I Tønsberg sit Einar Tønessen ved roret. Ingvar Hestnes er leiar for lokallaget i Valsøyfjord i Møre og Romsdal. Dessuten har eit arbeidsutval konstituert seg i Trondheim og ved Universitetet i Oslo.

*

Oslolaget hadde på siste møte besøk av direktør Chr. Gleditsch. Han tok føre seg hjelpa til underutvikla land og viste bl. a. en film fra Indiaprosjektet. Også helsedirektør Karl Evang var til stede på møtet. Laget skal seinere i måneden møte Oslo Riksmålsforening til dyst, og det blir sikkert livlig.

*

På Hornnes landsgymnas i Setesdalen arrangerte fire medlemmer frå Språklig Samling ein elevkveld. Dei innleidde til ordskifte om språktilhøva i landet og sytte for underhaldning seinare på kvelden. Vi kjem gjerne til fleire elevlag og skolar.

«Hva motstanderne våre meiner»

Språkdebatten har altfor lenge vært prega av mangel på saklig orientering. Fra radikalt såvel som fra konservativt hold er det gjort iherdige forsøk på å forvrenge motpartens meininger og standpunkter.

Språklig Samling ser det som si oppgave å bringe debatten over på et mer saklig plan, og som et ledd i dette arbeidet vil vi fra og med neste nr. sette i gang en artikkelserie om «Hva motstanderne våre meiner.»

Der vil ulike eksperter fra «motfronten» gi uttrykk for si meining om «språkutvikling», «sprognevnd», «folkeavstemning i sprogsaken» og andre aktuelle språkspørsmål.

Språklig Samlings KRONIKK mars/april 1960

DET GODE LIV

AV HELGE YTREHUS

Denne tittelen kan likne på et søndagsord over et skriftsted, og så er det hovedtittelen på et spesialnummer av det store amerikanske ukebladet LIFE, for 1. februar 1960. Innholdet i dette nummeret skiller seg i to hoveddeler: Det er ei skildring av alle de ting som mennesket i dag kan eie og fryde seg over i fritida, og det er en fyldig reklame fra dem som gjerne vil selge alle disse tinga. Spreidd som pilskott ut over alle land går dermed dette nummeret av LIFE som ei budstikke til det siviliserte mennesket om hva livet skal være i vår kultur: et forbrukerliv.

Nå er det lekre ting som bys til salgs: Her er fotoapparater og bøker, astro-

nomiske kikkerter og blokkfløyter, ski og skøyter, båt og bil, skotsk whisky og fransk amour, hageblomster og svømmestoler, privat helikopter og kammermusikk. Alle de fargerike, fagre bilda av alt vi nå kan få kjøpe, blir ført fram på en bakgrunn av bilder og ord om hvordan livet før har vært for **the leisure class.** Det er det alle nå må lære: å bli ei samfunnsklasse med nesten bare fritid. Vi minnes kanskje da de bitre orda som bygdegutten fra Valdres, **Thorstein Veblen,** forma over den samfunnsklassa i boka «The Leisure Class», som i så høg grad inspirerte Roosevelt til The New Deal. Men nå er det ikke lenger fattigfolk, men maskiner som skal træle for fritidsfolket.

En ting vil framleis gjøre fritida mindre fri — og samtidig gi større vilkår for variert produksjon, — det er klasseskildnaden i velferdsstaten. Vi får ei samling av slående morsomme tegneserier der fritidsgledene til hver enkelt samfunnsgruppe er holdt nøye innafor faste båser. Aristokratene har elefantjakt, havsegling, «Discoverers of little-known island» som aktive hobbier, mens gamle biler og ukjente kunstverk er med som passive gleder. Den øvre mellomklassa har tennis, amatørmaling og sjeldne hagevekster som aktive sysler, mens kryssord og kveldskurs kommer med på den passive sida. Lavere mellomklasse merker seg ut ved glede over hagestell, turistreiser, korsang, dansekurs, mens bøndene liker bardrinker, turistreiser, fjernsyn og stasjonsvogner. Slik blir ikke «Det gode liv» noe felles-paradis, men ei verd der mennesket kan få glede seg over å være gjevere enn andre. Det minner meg om nok en klasseskildnad som **Vance Packard** trekker fram i si kjente bok «The Status Seekers», den språklige skildnaden mellom fine og mindre fine ord: Overklassa sier Wash, mens mellomklassa bruker Launder, overklassa Rich, mellomklassa Wealthy, overklassa Hello, mellomklassa Pleased to meet you, overklassa What? mellomklassa Pardon? overklassa I feel sick, mellomklassa I feel ill. Det er alltid så greitt å ha tydelige ytre tegn på dannelse.

Men spesialheftet av LIFE har et tredje innslag i form av tre intervju med amerikanske skolefolk. Og her blir det virkelige problemet reist: Hvordan skal vi skape mennesker med en indre styrke til sjøl å forme ut sitt «gode liv», ubunden av reklamepress, av sosialt gruppepress, men ut fra sin eigen hug. Det er det samme problemet som **Thomas Griffith** handsamer i boka «The Waist-High Culture», som nettopp er kommet ut, et kritisk syn på amerikanismen som ei kulturform der evna til vurdering blir tynnslitt og borte. Det er på dette området forbrukerlivet og reklamepresset stiller oss overfor spørsmålet om **det indre liv** som det gode liv — med motstandskraft.

Vi starter kronerulling!

Gi ditt, du også — så opplysnings-fakkelen kan nå fram

Økonominemnda i SPRÅKLIG SAMLING har til nå holdt to møter. At arbeidet begynner å ta konkrete former, viser dette utdraget av et brev fra formannen i nemnda, Leif **Egerdahl:**

Vi takker alle medlemmer som til nå har synt interesse for den økonomiske sida ved arbeidet ved å yte mer enn den vesle kontingenten. Slagkraften til samskipnaden vår er også avhengig av økonomien, og økonominemnda er viss på at den aktive interesse for saka også vil vise seg gjennom kronerullinga som vi har fått Arbeidsutvalgets løyve til å sette i gang i dette nummer av avisa. Kronerullinga - eller Opplysningsfakkelen som vi har valt å kalle den — skal etter vår plan inntil videre gå i avisa i to år.

Vi har også fått godkjent planene for en brevkontakt som har fått navnet **Opplysningsstafetten.** Det blir ei tevling mellom tre lag, A, B og C. Om utfallet blir godt, kan nye lag bli satt opp seinere. Deltakere vil bli tatt ut i samråd med arbeidsutvalget. Mer om den seinere.

Pengene som kommer inn på disse to måtene, skal uavkorta gå til studie- og opplysningsarbeidet. Bruk **postgiro nr. 163 78, SPRÅKLIG SAMLING, Postboks 636, O s l o.**

For økonominemnda i Språklig Samling:

Leif **Egerdahl,**
(formann).

*

Ja, startskuddet er gitt. Leif Egerdahl og Magne Rommetveit har levert inn sine tilskott. De har utfordra nye folk. Til neste nummer håper vi at vi kan bringe ei lang liste med medlemmer som har sendt inn si hjelp. La fakkelen gå land og strand rundt!

Her har vi de første utfordrerne:

Har gitt:		**Utfordrer:**
Leif Egerdahl ..	Kr. 10,—	K. J. Øksnes.
Magne Rommetveit	« 10,—	Johan Hisdal og Magne Oftedal.

BERGENSER — *(Over fra s. 1).*

Språklig Samling et Hårfagre-verk

Og trass i at Arendal på mange måter går for å være en språklig konservativ by, møtte det opp 150 mennesker til skipingsmøtet.

Suksessen var sikra. Etter få dager var medlemstallet kommet godt over hundre.

Og midt oppe i all denne språkaktiviteten finner vi en «utlending» som formann. — Formannen er nemlig bergenser.

— Så rart er det vel ikke likevel, sier Svein Hofseth. Jeg har bodd på Østlandet og Sørlandet mye av mitt liv. Det har vel bidratt til at jeg i det store og hele, også i språkveien, føler mer nasjonalt enn lokalt.

— Fortell litt om «problemet» Bergen.

— Det er ikke noe å si på at rettskrivningen av 1938 i det store og hele faller dem derhjemme i Bergen tungt for brystet. Hva som undrer meg mer er at folk her øst og sørpå ikke har tatt i mot a-formene med større villighet i skrift-språket.

— Øst-vest i språksaka har gjort seg gjeldende ellers og?

— En gang satte Vestlandet et stempel på språket som vel ikke var så heldig. Jeg tenker på landsmålet. Det ble for vestlandsk og for begrenset. Hvor ble det av østlandsk reisning som kunne ha bygget bru og fått mange flere med? Mon det ikke skjer noe liknende i dag? De som kunne samle landet språklig — et Harald Hårfagres verk er det blitt kalt — vil heller la seg lede enn lede. Men så blir det jo også på stedet hvil, da.

Hofseth har mer på hjertet. Han og laget hans utfordrer alle distrikt med tilsvarende folketall til dyst om størst medlemstall. — Molde, Steinkjer, Bodø og andre — ta i mot utfordringa. Hofseth har tatt sikte på 1000 medlemmer!

Les Arbeiderbladet

SPRÅKLIG SAMLING

(Over fra s. 1).

— Har så formannen noen uvanlig samnorskfilosofi?

— Vi skulle prøve å stoppe opp et øyeblikk i blant og betrakte språkstriden litt på avstand. Da ville vi le en lått, kanskje mest av oss sjøl. Vi burde alle prøve å ta tinga roligere.

— Ellers vil det avgjort være å ønske at Andre Bjerke og Co. kunne oppdage at det er skilnad på godt folkemål og reine vulgarismer. Bjerke skal for øvrig ha ros for sin omsetting av My Fair Lady.

Og så er pausen slutt for menig Wettergren-Jensen. Han skal ut på åling, kryping og annen eksersis. Men han tar med et våpen som befalet aldri skal kjenne seg trygg for. Medlemsblokka. —

*

På Evjemoen i Setesdalen blei det arrangert et ordskifte om språket for kort tid sia. Samnorsktilhengerne kom godt fra dysten. Det var samla over 100 rekrutter og befal.

MÅLBRUKEN — *(Over fra s. 1).*

Fleirtalet inn for samformer

stopp i tilnærmingslina som Riksmålsforbundet går inn for.

Det ein var usamd om var dette:

1. Fleirtalet ville at: «tenestemennene i Kringkastinga skulle **ha høve til** å gjeva råd og vink», mindretalet «stå til tjeneste med råd og vink».
2. Mindretalet (heri også Bull i dette eine spørsmålet) ville at tenestemennene skulle stå heilt fritt i alle program utanom dei faste postane. Fleirtalet ville også at dei skulle «stå friare», men at dei ikkje heilt skulle gløyma siktemålet, som står nemnt i pkt. 1. om den offisielle målbruken.

I ordskiftet vart det elles av alle partar streka sterkt under at fridomen måtte vera stor.

3. Fleirtalet ville at ein i skulekringkastinga og for det meste i barne- og ungdomsprogramma som hadde med opplæring å gjera måtte nytta læreboknormalen, sjølv om ein ikkje makta å gjenomføra det på same måten som i dei faste postane.

Regelen om å tillempa undervisningsmålet etter elevane (slik skulelova seier) let seg ikkje gjenomføra i Kringkastinga, og ein lærar må difor normalisera sitt talemål, slik at det vert likt og like lett å skjøna for alle.

Mindretalet ville at alle skulle stå fritt her **og.**

4. Mindretalet gjekk også mot punktet om «sams former».

Men fleirtalet si form vart vedteke, og den er i samsvar med Stortingsvedtaket frå 1934 då Kringkastinga vart skipa:

Der stod:

«Norsk Rikskringkasting bør styres slik at målstriden ikke blir kvesst til i utrengsmål. Derfor bør det mest mulig bli brukt ord og former som enten er like eller ligger hverandre nær i de to målfører.»

Alt i alt er det grunn til å vera nøgd med ordskiftet og vedtaket Stortinget tok «Om målbruken i Kringkastinga.»

OLAV HORDVIK.

SPRÅKLIG — *(Over fra s. 1).*

A-formene naturlige for barna

— syns det meg — at språksamlingen gjennomføres med lempe.

Det er Kringkastingas kjente medarbeider Jan Frydenlund, som sier dette til Språklig Samling.

— Hvordan?

— Veien må gå gjennom et forholdsvis stort register av valgfrie former. Så vil ganske sikkert barna og ungdommen sørge for at radikalismen i ord og formvalg blir bevart. Det som for eldre generasjoner fortoner seg som vulgære a-former, faller våre barn helt naturlig på tungen.

— Sjøl nytter du mange radikale former.

— Det faller meg helt naturlig. Her mener jeg at den dialektbakgrunnen den enkelte har, er den beste rettesnor. I Østfold har som kjent talespråket svært mange radikale former.

— Men er språket tjent med de radikale formene?

— Ja, språket blir ledigere, mer uttrykksfullt og nyansert fordi ordtilfanget blir så mye større. Jeg regner da også med muligheten av å vurdere om det skal brukes radikale eller mer moderate former som stilistisk uttrykksmiddel i det enkelte tilfelle, f. eks. i poesi, miljøskildring osv.

— Læreboknormalen i NRK?

— Jeg finner det helt rimelig at Læreboknormalen legges til grunn i de mer «upersonlige» innslagene med et visst «kringkastingsoffisielt» preg. F. eks. i Dagsnytt- og meldingstjenesten, hallomannstjenesten, værvarslinga, skolekringkastinga og enkelte barne og ungdomsprogrammer.

Det jeg derimot ikke liker er forpliktelsen til å bruke flest mulige former som er felles for begge målformer. Jeg mener det er uheldig av Stortinget å gi et slikt pålegg. En slik utvikling har nemlig vokst seg fram av seg selv i Kringkastingsspråket i de siste ti åra. Det skjer en jevn utvikling i samme retning som pålegget sikter mot. Faren er imidlertid at dette pålegget lett vil kunne misbrukes av språklige fantaster. Det er ikke morsomt for en mann å få sparken, fordi han ikke har lest godt nok i ordboka.

SAMFUNNET

(Over fra s. 2).

mennesker fra alle lag i samfunnet.

Stikkordet for all samfunnsnyttig innsats i vår tid er dette: **Individet og fellesskapet.** Målet er et samfunn der tanken om menneskelig likeverd er virkeliggjort. Her kommer språket inn i bildet. Vi må dyrke fram et språk både for tanken og det menneskelige samkvemmet. — Framtidsspråket må bygges på viljen til å ofre noe av sitt eiga for å oppnå en større enhet der alle er med, samstundes som det må ta opp i seg elementer fra ulike yrkesgrupper og språkmiljøer. Det er demokrati.

La oss derfor skape ei ny nasjonalkjensle, ei kjensle som skal føre mennesker og meininger nærmere hverandre!

Alle legger brett på -

Notariusbekreftet netto-opplag: 35 503

Stavanger Aftenblad
BLADET FOR ROGALAND